

DIAMANT SALIHU

KUNNES

»Syvästi vaikuttava teos.» EXPRESSEN

KAIKKI

»Opettavainen kirja.» LEIF GW PERSSON

KIIOLEVAT

JOHNNY
Kniga

KUNNES

DIAMANT SALIHU

KAIKKI

SUOMENTANUT TARJA LIPPONEN

KUOLEVAT

JOHNNY KNIGA
HELSINKI

© Diamant Salihu 2021/2022
Ruotsinkielinen alkuteos: Tills alla dör
First published by Mondial, Stockholm, Sweden in 2021
Published by arrangement with Lagercrantz Agency AB.
Suomenkielisen laitoksen © Tarja Lipponen ja Johnny Kniga 2022.

Johnny Kniga
An imprint of Werner Söderström Ltd

ISBN: 978-951-0-48475-3

Painettu EU:ssa

*If you feel alienated from people around you,
it's because no one tries to understand you.*

– LAULAJA ROBERT SMITH, THE CURE

Kirjailijan alkumerkintä

KESÄLLÄ 2015 nuorten ystäväysten kärhämänä alkanut välienselvittely osoittautui lopulta paljon isommaksi ilmiöksi. Konflikti tapahtui Tukholman Rinkebyssä, joka kuuluu Ruotsin niin sanottuihin erityisen haavoittuviin alueisiin. Järvafältetin viheraluetta ympäröivien Rinkebyn, Husbyn ja Tenstan lähiöiden ongelmat olivat vakavampia kuin aluksi kyettiin ymmärtämään. Myöhemmin välienselvittely laajeni yhdeksi maan verisimmistä jengikonflikteista. Sitä näytti leimaavan ehtymätön aseistautuneiden poikien ja nuorten miesten letka, josta kukaan ei odottanut elävänsä 25-vuotiaaksi.

Olen seurannut toimittajan työssäni rikollisuutta useita vuosia, ensin Expressen-lehdessä ja sittemmin Ruotsin televisiossa SVT:ssä. Olen käynyt lukuisilla rikospaikoilla ja oikeudenkäynneissä ympäri maata. Törmäsin Rinkebyn konfliktiin ensi kertaa, kun kävin lähiössä Expressenin edustajana kirjoittaakseni kahden veljeksen murhasta Myntan kahvilassa joulukuussa 2016. Sen jälkeen olen raportoinut useista konfliktiin liittyvistä murhista.

*

Kirjoitin tämän kirjan, jotta ymmärtäisin. Olen halunnut ymmärtää, miksi Järvan alueen tilanne on kehittynyt sellaiseksi kuin on.

Miksi nuoret miehet ovat kokeneet omakseen vain yhdenlaisen urapolun, rikollisuuden. Ja miksi koko tilanne on saattanut kehkeytyä niin pitkälle. Työn aikana olen nähnyt, miten ystävyksien, sukulaisten, huumekaupan ja jengimentaliteetin monimutkainen verkosto kasvaa esiin. Kuvioon nivoutuu kuitenkin myös yhteiskunnan muutoksia, sosiaalista haavoittuvuutta ja kasvavaa ulkopuolisuuden tunnetta.

Ymmärtääkseni paremmin olen pyrkinyt puhumaan eri osapuolten kanssa, en ole vain tyytynyt kirjoittamaan heistä. Olen käynyt satoja keskusteluja alueen asukkaiden, sukulaisten, ystävien, perheiden ja asianosaisten itsensä kanssa. Olen soittanut, kirjoittanut kirjeitä, käynyt koputtelemassa oviin ja kuunnellut kaikkia, jotka ovat olleet halukkaita puhumaan. Olen haastatellut poliisia ja muita viranomaisia, lukenut sosiaalitoimen selvityksiä, kymmeniätuhansia sivuja esitutkintapöytäkirjoja ja seurannut oikeudenkäyntejä. Puhumattakaan siitä, että olen käyttänyt lukemattomia tunteja kuuntelemalla räppiä ja penkomalla sosiaalista mediaa.

Kerron tapahtumien keskeisistä käännteistä niin kronologisesti kuin mahdollista ja esittelen sen, mitä olen saanut selville. Koska tapahtumien kulku on mutkikas ja samanaikaisia, päällekkäisiä ja limittäisiä käännteitä riittää, ei täysin kronologinen käsittelytapa ole aina mahdollinen.

Kirjassa on lisäksi kaksi juonetta, jotka osin ulottuvat konfliktin ulkopuolelle. Ensiksikin annan ”Khaledin” kertoa tarinansa, jossa hän jättää taakseen jengirikollisuuden. Toisekseen olen päättänyt syventää Vincentin, yhden konfliktiin kietoutuneen, kertomusta. Toivon voivani valaista yhteiskuntaa odottavia haasteita kertomalla Vincentin kohtalosta, opettajien hätähuudoista ja Vincentin ja viranomaisten kohtaamisista.

Rinkebyn konflikti ei rajoitu vain sen osapuoliin ja uhreihin. Se leikkaa suoraan useisiin isoihin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten kriminaali- ja sosiaalipolitiikkaan, integraatioon, maahanmuuttoon, hyvinvointiin ja talouteen. Siksi konflikti lopulta koskettaa meitä kaikkia ja herättää kysymyksen, millaisessa yhteiskunnassa haluamme elää.

Tukholmassa huhtikuussa 2021

Diamant Salihu

PROLOGI

Kööpenhamina 25. kesäkuuta 2019

Muualla lapset kinastelevat siitä, mikä jalkapallojoukkue on paras, mutta Rinkebyn lapset elehtivät niin kuin käsi olisi pistooli ja leikkivät ampuvansa toisensa. Samalla he huutavat ”Shottaz” tai ”Dödspatrullen”. Niinpä Järvan alueen nuoret tiesivät heti, mistä oli kyse, kun videoklippi Kööpenhaminasta alkoi levitä netissä kesällä 2019.

Minuutin mittaisessa pätkässä näkyy nuori mies, joka on kietonut kaulaliinan päänsä ympärille. Hän seisoo harmaan Renaultin vieressä parkkipaikan ajotiellä. Päivä on aurinkoinen ja mies silmäilee taaempaan näkyvää isoa tietä. Oikeassa kädessä on pistooli ja vasemalla kädellään hän viittoo lähemmäs jotakuta kuvan ulkopuolelta. Mies näyttää rauhalliselta niin kuin tietäisi tarkkaan, mitä tekee.

Pistoolimiehen vieressä seisoo toinen mies päällään huppari ja kädessään AK-47-rynnäkkökivääri. Hopeanvärinen Audi ajaa paikalle ja rynnäkkökiväärimies hölkkää sitä kohti. Kuljettaja astuu ulos, ottaa rynkyn ja näyttää vaihtavan siihen lipkaan. Sen jälkeen hän ojentaa aseensa takaisin hupparimiehelle.

Renaultin vieressä seisoo kolmaskin mies kännykkä kädessään ja kuvaa jotain auton sivussa. Rynkkymies asettuu kännykkämiehen

vierelle, sanoo jotain, suuntaa piipun alas ja ampuu lähietäisyydeltä. Yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi, kuusi... 14 laukausta.

Ampuja lähtee juoksemaan ja nousee Audiin, joka oikaisee ruohokaistaleen yli ja kaasuttaa tielle.

Klippi on rakeinen ja siinä esiintyvät miehet naamioituneita, mutta silti monet nuoret Järvan suunnasta tunnistivat yhden heistä. Ruumiinrakenne ja tapa liikkua paljastavat hänet yhdeksi Dödspatrullenin nokkamiehistä, jonka lempinimi on Makelele. Järvälaiset katsojat ymmärsivät, että mies, jota ammuttiin 14 kertaa, oli Shottazista.

Videota eivät katselleet vain nuoret. Sen näkivät huolestuneet äidit ja isät, joiden pojat olivat enemmän tai vähemmän sotkeutuneita konfliktiin. Vanhemmat pelkäsivät pahinta. Pelkäsivät, että sillä kertaa saattoi olla kyse heidän lapsestaan. Heidän poikansa olivat vaarassa joutua verisen konfliktin seuraaviksi uhreiksi.

Sosiaaliseen mediaan levisi klipin jälkeen valokuva. Se esittää ihmistä, joka äskettäin on ammuttu. Miestä nimeltä Gucci. Kuvassa hän makaa maassa. Rintakehässä ja vatsan alueella näkyy pahoja ampumavammoja.

Klipistä ei näkynyt, että Renaultissa istui Guccin lanko Faye, jota ammuttiin oikeaan reiteen. Hän menehtyi myöhemmin sairaalassa. Gucci oli hiljattain avioitunut Fayyen pikkusiskon kanssa. Pariskunta tapasi koulussa. Sisko oli Guccin suuri rakkaus.

Valokuvan julkaisijat halusivat lähettää selvän viestin onnistuneesta murhasuunnitelmasta ja sen todellisesta kohteesta, joten kuvassa oli teksti. Guccin revityn ruumiin yli kulkivat arabiankieliset sanat:

Allahyerhamak fayye.

Olkoon Allah laupias Fayyelle.

Myöhemmin Makelelea ja neljää muuta Dödspatrulleniin kytkeytynyttä epäiltyä syytettiin kaksoismurhasta. Silloin konflikti oli jo jatkunut pitkään ja aiheuttanut paljon kärsimystä, pakottanut siihen sekaantuneita henkilöitä jättämään kotinsa, rikkonut ystävyksiä.

Itse asiassa Fayye ja Makelele olivat aluksi hyviä ystäviä. He olivat naapureita ja kävivät yhdessä koulua Rinkebyssä, mutta yhdessä Ruotsin verisimmistä jengikonflikteista heille kävi niin kuin monille muillekin. He joutuivat eri puolille.

1

RINKEBYN KONFLIKTIN, tai sodan kuten osapuolet itse sanovat, alkamispäivä oli tarkka: 22. heinäkuuta 2015. Tuon keskiviikon tapahtumat laukaisivat pitkän ketjun raakoja murhia. Myöhemmin tosin tulin ajatelleeksi, että sen kesäpäivän tapahtumat vain nostivat yhdenlaista kantta ja päästivät valloilleen ongelmat, jotka olivat jo muhineet aikansa pinnan alla.

Päivä oli lämmin ja Rinkebyn torilla näkyi joitain hajanaisia ryhmiä, enimmäkseen teinejä. Poikien joukossa väreili sinä iltana jännitys, aivan erityinen lataus.

”Päng! Ootteko kuulleet?” sanoi yksi. ”Ey, Izzy on tehny keikan.”

Kieliä ei itse asiassa olisi saanut, mutta tieto oli liian mehukas, siitä ei voinut vaieta. Uutinen kulki kadulla nopeasti ja pian sen olivat kuulleet melkein kaikki. Tieto keikasta levisi näpistelijöille, ammattirikollisille ja lapsille, jotka juoksivat torin, nuorisokeskuksen ja Rinkebyn koulun väliä: Rinkebyläisten tyyppien koplalla oli vienyttä jackpotin. Sen mistä haaveiltiin.

Kaikki eivät ilahtuneet. Eräät pitivät onnistuneesta keikasta kerskailemista heidän häpäisynään, eivätkä he peitelleet pahaa vertaan.

Aiemmin samana päivänä Volkswagen Passat oli ajanut parkkitaloon Täbyn keskustassa. Kello oli suunnilleen varttia vaille kymmenen, kun auto asettui lähelle hätäuloskäynnin harmaata metalliovea, jonka vieressä oli ylös ostoskeskuksen liiketiloihin johtava sisäänkäynti. Kuljettaja näytti hermostuneelta, mutta ei sen enempää kuin voisi otaksua stressaantuneelta perheenjäseneltä, joka odottelee vitkastelevaa shoppailijaa. Samoihin aikoihin neljä nuorta miestä ajoi ostoskeskukselle kahdella mopolla. Nelikko oli sonnustautunut sadetakkeihin ja moottoripyöräkypäriin.

Kaksi työntekijää oli juuri avannut Forexin valuutanvaihtopisteen ja palveli ensimmäisiä asiakkaita.

Parkkihallissa Passatin kuljettaja avasi tavaratilan, jossa oli punaisia sorkkarautoja.

Toinen Forexin työntekijöistä, paikan pomo, lähti palvelutiskil-tä liikkeen perällä sijaitsevaan toimistoon paperitöihin. Äkkiä mies kuuli hätäuloskäynniltä kolinaa. Hän katsoi valvontamonitoriin, joka näytti kuvaa parkkihallista, ja äkkäsi, että kaksi kypäräpäistä ihmistä murtautui täyttä häkää liikkeeseen. Johtaja juoksi naispuo-lisen työntekijän luo.

”Ei, ei, ei”, mies sanoi ja jatkoi huutamalla: ”Hälytys, hälytys!”

Johtaja tajusi, että ryöstäjät pääsisivät pian ovesta sisään, ja en-nätti painaa hälytysnappia ennen kuin pakeni työntekijän kanssa vessaan ja lukitsi oven. Sieltä he soittivat hätäkeskukseen.

Muutamaa sekuntia myöhemmin ryöstäjät olivat murtautuneet liikkeeseen. Seteliniput olivat jääneet levälleen kassalle ja miehet al-koivat kauhoa rahaa kassiin. Tarjolla oli Ruotsin kruunuja ja mui-den maiden valuuttaa. Kumpikin kelpasi. Yhdellä ryöstäjästä oli

automaattiase, AK-47:n kopio. Mies laski rynkyn pöydälle setelinippujen joukkoon.

”Ota se, ota se.”

”Tässä! Tässä!”

Forexin työntekijät kuuntelivat vessassa, kun miehet puhuivat lyhyin komennoin toisilleen ja melskasivat liikkeessä.

”Ala tulla!”

Sitten oli äkkiä aivan hiljaista.

Ryöstäjät murtautuivat hätäuloskäynnin kautta liikkeeseen ja lähtivät sieltä kahdessa minuutissa mukanaan saalis, joka vastasi 2 145 319:ää Ruotsin kruunua. Työntekijät uskaltautuivat ulos vessasta vartin päästä kuultuaan huudon, joka kertoi, että vaara oli ohi:

”Poliisi, tulkaa esiin!”

Ei kestänyt kauan, kun poliisi sai kelpo vihjeen. Varastetut mopot löytyivät parkkipaikalta kilometrin päästä pohjoiseen.

Ryöstäjillä oli ollut kiire ja he olivat hutiloineet melkoisesti. Jäljet levittäytyivät yli asfaltin ja johtivat myöhemmin tärkeisiin kiinniottoihin, mutta siihen kului vielä aikaa. Yhdestä takista löytyi 19-vuotiaan rinkebyläisen dna:ta. Miehen kasvot näkyivät Forexin valvontakameroissa, koska hän ei ollut laskenut kypärän visiiriä ja katsoi suoraan kameraan. Häntä kutsuttiin Izzyksi ja pidettiin koko ryöstön suunnittelijana.

*

Oli jo myöhäinen ilta, kun 16-vuotias Maslah kulki ystävineen ympäri Rinkebytä. Hän oli vihainen vanhemmille kavereilleen, jotka olivat ryöstäneet Forexin. Eniten Maslahia raivostutti kolme vuotta vanhempi Izzy, joka onnistui ovelana kettuna usein hankkimaan

arvokasta tietoa ja sisäpiirin vinkkejä, kuten Forexin hälytysjärjestelmän heikkoudet.

Izzy oli seurallinen tyyppi ja poikkesi useimmista samanikäisistä kavereistaan siten, että hänen kontaktinsa ulottuivat kauas Järvan ulkopuolelle. Forexin ryöstön Izzy teki muutamia vuosia vanhempien kavereidensa kanssa. Nämä olivat nuorempiaan järjestelmällisempiä ja pystyivät hankkimaan autoja, mopoja ja kuskeja. Silti Izzy piti yhteyksiä kolme vuotta nuorempaan Maslahiin ja pariin muuhun samanikäiseen nuoreen. Rinkebyssä 16-vuotias voi ongelmita olla tekemisissä kymmenen vuotta vanhempien tyyppien kanssa. Izzy ja Maslah kuuluivat ryhmittymään, joka oli erikoistunut varkauksiin ja murtoihin, mutta he eivät olleet aiemmin onnistuneet tekemään niin menestyksekkäitä keikkoja kuin Forexin ryöstö.

Aiemmin iltapäivällä Maslah oli kotona äitinsä luona Bredbyplanin ränsistyneessä vuokra-asuntotalossa kivenheiton päässä Rinkebyn torilta. Poika oli juuri käynyt suihkussa, kun kuuli ryöstöstä. Se oli ruotsalaismedian ykkösuutinen ja levisi illan mittaan kuin kuolvalkea Rinkebyn nuorison keskuudessa.

”Poliisi voi tulla ettiin mua”, Maslah oli naureskellut äidilleen ennen kuin lähti ulos tapaamaan ystäviään.

Kun Maslah sai tietää, kuka ryöstön oli tehnyt, hänen mielensä mustui.

”Veli, sua kusetettiin”, hän sai kuulla.

Maslah tajusi olleensa mukana ryöstön suunnittelussa ja suivaantui tosissaan siitä, että hänet oli jätetty ulkopuolelle. Sama tunne oli kaikilla niillä, joiden kanssa Maslah tuona iltana liikkui.

Ystäväpiiri oli viime vuosina tiivistynyt entisestään. Osittain se johtui rikoksista, joita he tekivät yhdessä, mutta myös kapinoinnista vanhempia vastaan. Ystävyksiä oli lyhyessä ajassa epäilty aina

vain törkeämmistä rikoksista. Tappouhkauksista, asuntomurroista, huumekaupasta ja ryöstöistä, joissa oli käytetty ampuma-aseita. He olivat liian nuoria pidettäväksi vangittuina ja useat heistä odottelivat oikeudenkäyntiä vapaalla jalalla tai olivat karanneet nuorisokodista.

Izzy sai tietää vielä samana päivänä, että nuoret kaverit olivat raivoissaan ja halusivat tavata hänet. Yksi Izzyn läheisistä yritti saada hänet välttelemään tapaamista ja samaan aikaan muutamat vähän vanhemmat Rinkebyn kaverit pyrkivät rauhoittelemaan Maslahia ja muuta kööriä.

”Se antaa sulle omistaan. Sä saat kyllä fyffee!” ystävä sanoi Maslahille.

Sanat eivät rauhoittaneet Maslahia. Hän ei halunnut almuja, hän olisi halunnut olla mukana keikalla, josta kaikki puhuivat.

Viimein he pääsivät Izzyn kanssa puheisiin metroaseman lähellä. Keskustelu kiihtyi nopeasti ja johti siihen, että he pahoinpitelivät Izzyn avoimesti, vaikka paikalla oli useita silminnäkijöitä. Sen jälkeen he uhkasivat Izzyä pistoolilla ja pakottivat hänet metsikön reunaan parinsadan metrin päähän Bromstenin suuntaan. Paikka oli syrjäinen, joten sitä käytettiin huumekauppoihin ja riitatilanteiden häiriöttömään ratkomiseen.

”Sä saat sun osuutes”, Izzy sanoi ja tarjosi ensin viittäkymmentätuhatta kruunua, korotti sitten sataantuhanteen.

Ilta oli lämmin ja tunnelma kireä.

Kotimatalla ollut naispappi kertoi myöhemmin poliisille nähneensä nuoren miehen karkaavan hintelien nuorten joukosta siirtolapuutarhapalstojen vieressä ja juoksevan kohti metsää. Nainen näki, kun yksi nuorista kohotti aseensa ja ampui Izzyn perään useita laukauksia. Ensimmäisen laukauksen kajahtaessa Izzy oli naisen arvion

mukaan metrin tai kahden päässä ampujasta. Pappi kuitenkin luuli asetta leluksi, koska pakoon lähtenyt nuori mies jatkoi juoksemista.

*

Samaan aikaan Bromstenin rivitaloalueella kyykisteli asfaltilla nainen kädessään puutarhasakset. Sinä kesänä tappajaetanat olivat tehneet rivitalonomistajien puutarhoissa tuhojaan. Siksi nainen leikkeli etanoita kahtia ja nakkasi puolikkaat ojaan, etteivät otukset pääsisi hänen pihalleen.

Siinä kyykkiessään nainen kuuli äänen, jota ei ollut koskaan aiemmin kuullut. Kolme laukausta. Bäng. Bäng. Bäng. Se oli epämiellyttävää, mutta hän ei tajunnut pamauksia pistoolin laukauksiksi vaan jatkoi tappajaetanoiden leikkelyä.

Kaksi minuuttia myöhemmin metsästä kompasteli nuori mies. Juuri sillä kohtaa oli kahden toisistaan erillisen maailman selvä raja. Rinkebyn ja Bromstenin. Yleensä lähiöstä toiseen kulkevat nuorukaiset vain ohittivat rivitalot, mutta horjuva poika lähestyi naista.

”Voitko sä auttaa mua? Mua on ammuttu”, tulija sanoi.

Nainen ehdotti, että nuori mies istuisi portaalle, joka johti kävelytieltä hänen kotikadulleen. Nuorukainen ei halunnut istua vaan lähti kulkemaan naisen edellä. Nainen näki miehen lapaluiden välissä reiän. Vasta silloin hän tosiaan tajusi, että miestä oli ammuttu.

He asettuivat puuportaille naisen kodin edustalle. Nuorukaisen suusta valui verta. Nainen lähti kauhuissaan sisään ja huusi puolisolleen:

”Täällä on mies, jota on ammuttu! Soita ambulanssi!”

Aviomies soitti hätäkeskukseen ja nainen kiirehti sillä välin sairaanhoitajanaapurin luo, mutta tämä ei ollut kotona. Aviomies ja

toinen naapuri siirsivät Izzyn eteiseen ja autoivat hänet lepäämään puutarhatuolin tyynylle. Izzy ilmoitti nimensä hätäkeskuksen päivystäjälle. Selästä valui runsaasti verta. Luodin menoaukko oli pikkusormenpään kokoinen ja tuloaukko puuttui. Izzyn kunto heikkeni nopeasti. Hän sanoi, että hänellä oli kuuma, ja halusi riisua ylävartalon paljaaksi. Hän oli menettämässä tajuntansa.

”Mä en haluu kuolla, mä en haluu kuolla”, 19-vuotias Izzy vaikeroi.

Poliisi tuli talolle nopeasti. Izzy oli jo tajuton. Denny, yksi poliiseista, alkoi elvyttää häntä, mutta tajusi, että nuorukaista olisi vaikea pelastaa. Laukaus oli vahingoittanut useita elimiä ja verenvuotoa oli entisestään pahentanut se, että Izzy oli juossut adrenaliinin voimin läpi metsän ja nopeasti sykkivä sydän oli pumpannut verta tehokkaasti.

Naapurit kuulivat onnettomuuksista tutun äänen, kun ambulanssikopteri laskeutui nurmikentälle rivitalon viereen. Pian Izzy makasi kopterissa ja kamppaili pysyäkseen hengissä.

Samana yönä poliisi vartioi Karoliinisen yliopistosairaalan osastoa, jonka ulkopuolelle oli kertynyt kolmisenkymmentä surevaa. Izzyn kaksi vuotta vanhempi veli kävi kierroksilla ja vaati päästä sisään, muuten hän menisi väkivalloin veljensä luo. Syntyi kärhämää ja poliisi joutui viemään veljen väkisin pois paikalta. Hän oli sairaalan ulkopuolella, kun sai tiedon.

Izzy oli kuollut.

MIKSI TE TAPATTE TOISIANNE?

Tukholman lähiöissä on käynnissä konflikti, jota lapsista ja nuorista koostuvat jengit kutsuvat sodaksi. Ja sodassa kaikki on sallittua. Jengiläiset eivät kunnioita oikeuslaitosta, aikuisia tai rikollishierarkioita pätkääkään – eivätkä ihmishenkeä.

Jengit esittelevät saavutuksiaan sosiaalisessa mediassa, maalittavat vihollisiaan ja ylpeilevät jopa raakuuksilla. Ja ovat kaiken lisäksi hyvin suosittuja.

Somessa kertautuvan julkisivun takana leijuu kuitenkin kysymys vailla vastausta: Miksi te tapatte toisianne?

Diamant Salihu onnistui pääsemään jengiläisten ja heidän perheidensä maailmaan. **Kunnes kaikki kuolevat** kertoo menetetystä sukupolvesta. Lapsista ja nuorista, jotka elävät julmimmin sitä, mikä yhteiskunnan pettämisestä on seurannut. Ja niistä muutamasta, jotka ovat kieltäytyneet luopumasta toivosta.

JOHNNY
Kniga

www.johnnykniga.fi

30.16

978-951-0-48475-3